

In Memoriam Dr. Peter Ilisch (1947 – 2023)

Jos BENDERS

*Peter Ilisch als spreker op de voorjaarsvergadering,
Leiden 4 mei 2019 (foto: Etko Cretier)*

Normaal beoordeelde Peter kopij voor het *JMP* snel en zorgvuldig. Dit keer duurde het lang voordat er antwoord kwam. Het kwam van zijn dochter, die meldde dat Peter op de intensive care lag. Tijdens zijn jaarlijkse bezoek aan haar was hij met een longontsteking in het ziekenhuis opgenomen. De longontsteking was hardnekkig en is hem noodlottig geworden. Hij stierf op 29 mei in Bayonne.

Peter Ilisch werd op 28 april 1947 geboren in Billerbeck, een stadje ten westen van Münster. De lokale geschiedenis interesseerde hem al op jeugdige leeftijd. Die interesse vormde mogelijk de opstap naar de numismatiek. Tot op het laatst was hij op beide terreinen actief.

Reeds in 1961 nam hij deel aan de maandelijkse bijeenkomsten van de Münzfreunde Münster. Het lag voor de hand dat hij aan de Westfälische Wilhelms-Universität te Münster Geschiedenis, Historische hulpwetenschappen en Volkskunde ging studeren. Professor Peter Berghaus was zijn mentor. In 1971 studeerde Ilisch af, met als onderwerp de agrarische geschiedenis van Billerbeck. Hij promoveerde in 1974 op een studie over muntvondsten en muntomloop in westelijk en zuidelijk Westfalen, uiteraard bij Berghaus. Automatisch is een dergelijke studie grensoverschrijdend: in Westfalen circuleerden veel munten uit gebieden die tegenwoordig Nederlands zijn. De brug naar de Nederlanden was dus al vroeg geslagen. Hij werkte zelfs korte tijd in het toenmalige Rijksmuseum Twenthe om de collectie van de Oudheidkamer Twenthe te inventariseren. Begin 1979 werd hij als opvolger van zijn promotor, conservator van het muntkabinet van het Westfälisches Landesmuseum für Kunst und Kulturgeschichte te Münster, een functie die hij tot zijn pensionering in 2012 zou vervullen.

Peter Ilisch, sinds 1982 lid en sinds 2014 erelid van het Koninklijk Nederlands Genootschap voor Munt- en Penningkunde, is in België en Nederland vooral bekend vanwege zijn studies naar de muntslag in Neder-Lotharingen vanaf de tiende eeuw tot 1125. Al in 1987 verschenen hierover zijn eerste twee publicaties. Hij werkte gestaag verder aan het thema. Op 8 november 1996 werd hem de gouden erepenning van Teylers Tweede Genootschap uitgereikt voor zijn werk *Die Münzprägung zwischen Niederrhein und Rheinmündung in 10. und 11. Jahrhundert*. Het eerste deel van *Die Münzprägung im Herzogtum Niederlotharingen* verscheen in 2000 als *JMP* 84-85. Hierin kwam de muntslag in het huidige Nederland met uitzondering van Limburg aan de orde. Zuid-West Neder-Lotharingen en Vlaanderen kwamen aan bod in een speciale uitgave van *JMP* in 2014. Een derde deel, over de munten uit het oosten van Neder-Lotharingen (voornamelijk het huidige Nordrhein-Westfalen), was in voorbereiding. Wel heeft hij nog de nodige aanvullingen op de eerdere delen gepubliceerd.

Het schrijven van dergelijke overzichtswerken is alleen mogelijk dankzij een grote kennis van de bronnen en een uitgebreid persoonlijk netwerk. Ilisch hamerde vanaf het begin van zijn loopbaan op het belang van muntvondsten. Zeker gezien zijn belangstelling voor munten uit de tiende, elfde en twaalfde eeuw leidde dat tot de nodige contacten rond de Oostzee, waar de bulk van deze munten is en wordt gevonden. Zo was hij na zijn pensionering in Münster tot in 2018 als vrijwilliger verbonden aan de Poolse Academie voor Wetenschappen om te helpen Poolse muntvondsten uit de vroege middeleeuwen te documenteren. Dichter bij huis wees hij onder andere op het belang van goede relaties met detectorzoekers. Dat leidde onder andere tot bijstelling van het idee dat de

vroegmiddeleeuwse munten alleen zouden zijn geslagen voor de handel met Scandinavië en het Baltische gebied. De *Fernhandelsdenar* bleek wel degelijk ook in het gebied van herkomst te hebben gecirculeerd.

Zijn numismatische interesses waren echter niet beperkt tot deze periode. Zijn biografie schijnt meer dan 500 titels te bevatten (zie beneden voor een, mogelijk niet exhaustieve, lijst van publicaties over de de muntslag in de Nederlanden). Hij publiceerde over Romeinse munten, maar ook over moderne munten en penningen. De middeleeuwen hadden echter zijn voorkeur. Niet voor niets werkte hij mee aan het grote internationale project *Medieval European Coinage*. Hij was een heel eind gevorderd met het deel over de muntslag in het westen van Duitsland. Ook dit werk heeft hij niet kunnen voltooien. Er wordt echter geprobeerd enkele publicaties postuum te realiseren.

Het zal niet verbazen dat Ilisch' numismatisch werk vaak is onderscheiden. Behalve de al genoemde erepenning ontving hij de *Ehrenpreis* van de *Gesellschaft für Internationale Geldgeschichte* (2005), de zilveren literatuurpenning van het Genootschap (2012), de *Jeton de Vermeil* van de *Société Française de Numismatique* (2015) en de *Eligiuspreis* van de *Deutsche Numismatische Gesellschaft* (2021). Ook hieruit blijkt de brede internationale waardering voor zijn wetenschappelijke werk.

Niettemin sierde bescheidenheid de mens Ilisch. Hij maakte tijdens bijeenkomsten, waaronder de door hem georganiseerde *Ostniederländisch-nordwestdeutschen Kolloquia zur mittelalterlichen Numismatik* altijd een rustige indruk. Daaronder gingen een enorme passie, kennis en werklust schuil. Zijn kennis bracht hij echter met verve in discussies in, als hij dat nodig achtte, al leek hij het wel eens ongemakkelijk te vinden om kritiek te uiten. Hij deelde zijn kennis graag, en op vragen kwam in de regel snel en zorgvuldig antwoord. Dit maakte hem, vanaf de oprichting in 2011 tot aan zijn overlijden, ook tot hoog gewaardeerd lid van de *Editorial Advisory Board* van het *JMP*.

Een groot numismaat en aimabel mens is niet meer.

Bibliografie van de muntslag in de Nederlanden

- Ilisch, P. (1976) Muntvondsten in Oost-Overijssel *Inschrien* 8-1, 1-3
- (1976) Rheinisch-niederländische Wechselbeziehungen in der mittelalterlichen Münzprägung *Numismatisches Nachrichtenblatt* 25, 200-202
 - (1979) De duit in Westfalen *DB* 3-10, 11-12
 - (1981) Eine Gruppe niederlothringischer Pfennige Heinrichs II. und Konrads II, in T. Fischer & P. Ilisch (red.), *LAGOM Festschrift für Peter Berghaus zum 60. Geburtstag am 20. November 1979*, 149-164 (Münster)
 - (1987) À propos des imitations mosanes des deniers de Cologne du xe siècle *RBN* 133, 103-107

- (1987) Friesische Munzen um die Jahrtausendwende *DB* 11, 67-69
- (1990) Friesische Prägungen des Grafen Wichmann *JMP* 77, 5-25
- (1990) Metrologische Tendenzen in Niederlothringen, ca. 950 – ca. 1050, in K. Jonsson & B. Malmer (red.), *Sigtuna Papers; Proceedings of the Sigtuna Symposium on Viking-Age Coinage 1-4 June 1989* (Stockholm), 129-131
- (1995) Penningen van de bisschoppen van Münster *DB* 19, 545-548
- (1997) Les monnaies de l'Empire, celles de Basse-Lotharingie incluses, et l'économie monétaire en Europe aux 10e et 11e siècles *RBN* 143, 125-135
- (1997) Van Tiel naar Deventer *DB* 21, 320-322
- (1999) Een nabootsing van een Utrechtse penning van bisschop Willem van Pont 1054-1076 *DB* 23, 130
- (1999) Eine Münze Heinrich III. aus dem Maasgebiet *Geldgeschichtliche Nachrichten* 34, 73-77
- (1999) Muntpolitiek gedurende de Dertigjarige Oorlog 1618-1648 *DB* 23, 219-220
- (2000) Die Münzprägung im Herzogtum Niederlothringen; I: Die Münzprägung in den Räumen Utrecht und Friesland im 10. und 11. Jahrhundert *JMP* 84-85
- (2000) Romeinse denarii uit de muntvondst Denekamp (Twente) *DB* 24, 281-282
- (2002) Eine bisher unbekannte Münze, gefunden in Kortrijk *RBN* 148, 158-162
- (2002) Ein Nachtrag zu friesischen Münzen des 11. Jahrhunderts *DB* 26, 204-205
- van Heesch, J. & Ilisch, P. (2002) Le trésor monétaire de Comblain-au-Pont (Liège) : deniers et oboles du XIIe siècle *RBN* 148, 101-129
- Ilisch, P. (2005) Ein Brief aus Amsterdam 1792 *DB* 29, 285
- Herwijnen, A. van & Ilisch, P. (2006) A Medieval Coin from the Netherlands: Filling a Gap for Dorestad? *Numismatic Chronicle* 166, 245-249
- Ilisch, P. (2007) Perseus für das Westfälischen Landesmuseum *DB* 31, 91
- (2010) Is de datering nauwkeurig? Een repliek op Jan Post *DB* 34, 153-156
- (2013) Datering van dertiende-eeuwse PAX-penningen van Deventer *DB* 37, 153-155
- (2014) Die Münzprägungen im Herzogtum Niederlothringen – II: Die Münzprägung im Südwestlichen Niederlothringen und in Flandern im 10. und 11. Jahrhundert *JMP* 100 Special
- (2014) The development of coinage in the Northern, Western and Eastern parts of Lower Lotharingia in the tenth and eleventh centuries compared *RBN* 160, 67-76
- (2015) Misschien niet mooi, maar reuze interessant. Een vroege Utrechtse penning *DB* 39, 117-118
- (2018) De muntencollectie van de Universiteit Leipzig *DB* 42, 32-33
- (2018) Ein neuer brabantische (?) Münztyp der Zeit um 1100 *RBN* 164, 530-532
- (2021) Ein neuer Münztyp des beginnenden 12. Jahrhunderts für Tiel *JMP* 108, 45-53
- (2023) Eine bisher unbekannte Köln-Nachahmung mit Sancta Maria aus dem späten 10. Jahrhundert – Aachen, Tongeren oder Maastricht? *Geldgeschichtliche Nachrichten* 58, 198-201